

Theo van den Doels kritiek op Joost Oranje

Journalistieke invloed op de parlementaire enquête naar de Bijlmerramp

Theo van den Doel, VVD-Tweede Kamerlid en lid van de parlementaire enquêtecommissie, was kritisch op Joost Oranje omdat hij hem zag als onderdeel van een journalistiek-politieke dynamiek die de enquête sterk beïnvloedde. Zijn kritiek richtte zich vooral op de werkwijze van NOVA en later NRC, niet op het recht van Oranje om kritisch journalistiek onderzoek te verrichten.

1. Geheime samenwerking tussen journalisten

Joost Oranje en Rob de Lange van NOVA werkten achter de schermen samen met Vincent Dekker van Trouw en Pierre Heijboer van de Volkskrant. Zij verdeelden onderzoekstaken en versterkten elkaars publicaties: na een NOVA-uitzending schreven de kranten erover en omgekeerd. Van den Doel zag daarin een invloedrijk gezamenlijk front. Vermoedens konden via verschillende media terugkeren en daardoor onafhankelijk bevestigd lijken, terwijl zij soms uit hetzelfde samenwerkingsverband voortkwamen.

2. Het fraudeverhaal van Jeroen Plettenberg

NOVA besteedde aandacht aan verklaringen van voormalig El Al-medewerker Jeroen Plettenberg over mogelijke fraude met vrachtpapieren. Rob van Gijzel adviseerde de enquêtecommissie vervolgens om Joost Oranje over die uitzending te spreken. Van den Doels bezwaar was dat een journalistieke beschuldiging zo rechtstreeks op de onderzoeksagenda terechtkwam voordat de betrouwbaarheid volledig was vastgesteld. Plettenberg was bovendien niet verantwoordelijk geweest voor de ladingsdocumentatie van vlucht 1862.

3. Druk op de enquêtecommissie

In Binnenhof 1A beschrijft Van den Doel hoe journalisten druk uitoefenden om bronnen, verklaringen en onderwerpen te behandelen. De kennisbank van H.A. Pruis verwijst hierbij naar Van den Doels zware kwalificatie 'chantage door een journalist'. Die woorden moeten als Van den Doels beoordeling worden weergegeven. Zonder de volledige passage kan niet zonder meer worden gesteld dat hij Oranje persoonlijk in juridische zin van chantage beschuldigde. De kern van zijn bezwaar was dat de commissie zelf haar onderzoeksagenda moest bepalen, niet onder druk van voorgenomen uitzendingen of publicaties.

4. Een beschuldigend kader tijdens het onderzoek

Oranje publiceerde tijdens de enquête onder veelzeggende koppen en kaders als Muur van ontkenning, Beklaagdenbank Bijlmer en Een lading die steeds zwaarder werd. Van den Doel vond dat hierdoor al voor voltooiing van de enquête een procesachtig beeld ontstond: overheid en ambtenaren zaten in de beklagdenbank, terwijl kritische journalisten en politici als waarheidsvinders verschenen. Dat verhoogde de publieke verwachting dat de commissie schuldigen, doofpotten of spectaculaire onthullingen zou vinden.

5. Media en politiek versterkten elkaar

Van den Doel herkende een circulair proces: een medium publiceerde een verdenking, Van Gijzel stelde vragen, de commissie onderzocht het onderwerp en de media berichtten vervolgens dat de commissie de kwestie ernstig nam. De politieke aandacht leek daarmee de publicatie te bevestigen, hoewel die aandacht juist door dezelfde berichtgeving was opgewekt. Zo konden halve feiten en onbewezen vermoedens institutioneel gezag krijgen.

6. Een fundamenteel verschil in methode

Oranje vertrok sterk vanuit onbeantwoorde vragen, wantrouwen en mogelijk overheidsfalen. Van den Doel wilde eerst een degelijk feitenonderzoek en vond dat complottheorieën niet het uitgangspunt mochten vormen. Hij was kritisch op de snelheid, openbaarheid en media-oriëntatie van de enquête en nam afstand van wat hij als populistische mediaoptredens van enkele commissieleden beschouwde.

Beoordeling

Van den Doels kritiek betekent niet dat Oranje geen relevante feiten vond of dat zijn gehele journalistieke werk onzorgvuldig was. Journalisten maakten bestuurlijke en communicatieve tekortkomingen zichtbaar. De specifiekere kritiek luidt dat Oranje hielp een klimaat te vormen waarin journalistieke vermoedens politieke feiten konden worden voordat onafhankelijke verificatie volledig was doorlopen.

Oranje zag een overheid die te weinig openheid gaf; Van den Doel zag media die door samenwerking, druk en suggestieve presentatie te veel invloed kregen op parlementaire waarheidsvinding.

Bron en verantwoording: analyse gebaseerd op H.A. Pruis, kennisbank Veiligheidsonderzoek El Al-vlucht LY-1862, in het bijzonder de pagina's Tweede Kamer, Dossier ir. H.N. Wolleswinkel en de verwijzingen naar dr. Theo van den Doel, Binnenhof 1A: Haagse belevenissen 1991-2003. Aanvullend geraadpleegd: historische NRC-publicaties over de Bijlmerenquête en openbare commissiestukken. Interpretatieve kwalificaties zijn waar nodig aan Van den Doel toegeschreven. Datum: 14 augustus 2026.